

УДК 633.12:631.524.5

Кочерга В. Я.¹, науковий співробітник лабораторії технічних, кормових та овочевих культур
Харченко М. Ю.², студентка

¹Устимівська дослідна станція рослинництва Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН

²Полтавський державний аграрний університет

E-mail: udsr@ukr.net

ОЦІНКА КОЛЕКЦІЙНИХ ЗРАЗКІВ ЛЯДВЕНЦЮ РОГАТОГО ЗА ГОСПОДАРСЬКО-ЦІННИМИ ОЗНАКАМИ

Серед багаторічних бобових трав лядвенець рогатий (*Lotus corniculatus* L.) має важливе значення в кормовому балансі більшості лісостепових областей. Лядвенець рогатий відомий як невибаглива, довговічна культура, що без пересіву росте на одному місці 12–20 років. Відзначається високою зимостійкістю, посухостійкістю, стійкістю до багатьох шкідників і хвороб. Фактором, що стримує поширення лядвенцю рогатого є недостатня кількість насіння через складність його отримання. Колекція лядвенцю рогатого Устимівської дослідної станції рослинництва Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва представлена 96 зразками. Основу колекції складають селекційні сорти, дикоростучі зразки та місцеві форми з 11 країн світу.

Впродовж 2020–2022 рр. проводилось детальне вивчення 23 зразків лядвенцю рогатого з колекції Устимівської дослідної станції рослинництва. Стандарт – сорт лядвенцю рогатого 'Витязь'.

Метою досліджень передбачено виділення із наявного генофонду колекції лядвенцю рогатого групи перспективних зразків та їх всебічна оцінка за комплексом господарських та селекційно-цінних ознак, виявлення найбільш цінних зразків за рівнем прояву показників продуктивності.

Дослідження проводили на Устимівській дослідній станції рослинництва, в центральній частині лівобережної України, на межі лісостепової та степової зон. Ґрунт – середньосуглинистий, малогумусний, розпилений чорнозем. Закладку дослідів, фенологічні спостереження, польові та лабораторні оцінки проводили за «Методикою проведення експертизи сортів на відмінність, однорідність і стабільність».

Погодні умови, що склалися впродовж періоду проведення досліджень дозволили об'єктивно оцінити вплив кліматичних факторів на рівень прояву господарсько-цінних ознак зразків лядвенцю рогатого. Встановлено, що найсприятливішим для росту, розвитку та оцінки господарсько-цінних ознак був 2022 рік. Достатня, а у деякі місяці надмірна кількість опадів сприяла росту та розвитку рослин. Так за 9 місяців 2022 р. випало 509,2 мм опадів, що лише на 13,8 мм менше за середньо багаторічну річну норму. Найбільш несприятливим – був 2020 рік. За період березень-вересень 2020 року випало 199,4 мм опадів при багаторічній 365,0 мм при цьому за період з 15 липня по 30 вересня 2020 р. випало лише 9,3 мм дощів. Проте слід відмітити, що навіть у несприятливі за погодними умовами роки зразки

лядвенцю рогатого формували два укуси на зелену масу та сталий урожай насіння.

Посів проводили 2 квітня. Повні сходи відмічалися 27 квітня–1 травня. За період першого року вегетації всі зразки сформували травостій з якого було отримано два укуси на зелену масу. Відростання весною у лядвенцю рогатого спостерігалось в другій декаді березня. Тривалість періоду «початок відновлення весняної вегетації – цвітіння» визначається біологічними особливостями зразка, а також залежить від погодних умов і в середньому становив 79–82 доби. За період вегетації всі зразки сформували травостій з якого було отримано два укуси на зелену масу. Для формування першого укусу було необхідно 64, другого – 40 дб. На другий рік користування найбільшу висоту рослин на початку цвітіння мали: 'L 9' – 32,4 см, 'Podgorie Krnjak 24\64' – 31,6 см, 'Franco' – 31,4 см, 'Rumi' – 30,8 см, 'Orsegi 1567' – 30,5 см, 'Ginastrino' – 30,2 см, 'Listan36' – 29,2 см відносно стандарту (28,8 см). Найбільшу висоту рослин на 20-ту добу після скошування, відносно стандарту (39,0 см) мали: 'Лотос' – 40,2 см, 'Монастирецький' – 40,0 см, дикоростучий (UDS00082, Словаччина) – 40,4 см.

Лядвенець рогатий забезпечує високу насінневу продуктивність (0,4–0,5 т/га). Проте отримати таку врожайність досить складно. Високу врожайність лядвенцю рогатого можна отримати тільки з першого укусу. Дозріває його насіння дуже нерівномірно, а боби, що дозріли в суху і жарку погоду при низькій (менше 50%) відносній вологості повітря, сильно розтріскуються. Встановлено, що вищу ніж у сорту-стандарту 'Витязь' насінневу продуктивність (15,1 г/м²) мали зразки: 'Podgorie Krnjak 24\64', 'Монастирецький', 'Orsegi 1567', 'L 9'. Серед зразків лядвенцю рогатого, що вивчалися, стандарт за показником облистяності рослин (43,3%) перевищили зразки: дикоростучий з Грузії (UDS00095) – 47,7%, 'Rumi' – 46,6%, 'L 9' – 43,8%. Урожайність насіння сорту-стандарту 'Витязь' становила 6,3 г/м² і була на значно низькому рівні ніж у всіх зразків, що проходили вивчення. За результатами вивчення колекційних зразків за морфологічними та цінними господарськими ознаками були виділені перспективні зразки, для практичного використання як вихідний матеріал в селекції сортів за:

– висотою рослин на момент початку цвітіння: 'Podgorie Krnjak 24\64', 'Listan36', 'Ginastrino', 'Orsegi 1567', 'Rumi', 'Franco';

– високою урожайністю зеленої маси та сіна: 'Podgorie Krnjak 24\64', 'Ginastrino', 'Rumi', 'Мо-

настирецький', 'L 9', дикоростучий з України (UDS00080);

– висотою рослин на 20-й день після скошування: 'Лотос', 'Монастирецький', 'Krnjak 24\64', 'Arvasani';

– залистяністю: дикоростучі зразки з України (UDS00080, UDS00091, UDS00094);

– високою насінневою продуктивністю: 'Franco', 'Gree', 'Rumi', 'Orsegi 1567', 'Reus Kede', дикоростучий з України (UDS00080).

В результаті вивчення виділені перспективні зразки, які перевищили за врожайністю стандарт, а також виділились за господарсько-цінними ознаками. Вони становлять значний інтерес для пасовищно-сінокісного використання та для селекції. Встановлено, що доцільно використовувати в селекційних процесах зарубіжні сорти та дикоростучі форми з України.

УДК 330.322:631.1

Криштофор Г. О., аспірант

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

E-mail: galinakryshthofor@gmail.com

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ ГАЛУЗІ НАСІННИЦТВА

Насінництво, як галузь рослинництва, що забезпечує розмноження та виробництво насіння і садивного матеріалу сортів рослин, має високий ступінь впливу на продовольчу безпеку України. Зараз вона як ніколи потребує залучення додаткових коштів, які можна отримати в тому числі і з інвестицій.

Для потенційного інвестора привабливими є підприємства тих галузей, що мають найкращі перспективи розвитку й можуть забезпечити найвищу ефективність інвестицій при мінімальному ризику. Тому оцінка і прогнозування інвестиційної привабливості насінництва є основою процесу залучення нових коштів.

Розуміючи під інвестиційною привабливістю багаторівневу систему, яка включає країну, галузь, регіон, підприємство та окремі види виробництва, науковці розглядають під цим поняттям агрегований показник, який дозволяє в комплексі оцінити переваги від економіки країни до окремого виробництва і прийняти правильне рішення щодо інвестування.

Для визначення привабливості галузей економіки А. Томпсон і А. Дж. Стрікленд як критерії пропонують: розміри ринку; прогнозований темп зростання ринку; історичну та передбачувану прибутковість; рівень конкуренції; можливі загрози та шанси; вплив сезонних і циклічних факторів; вимоги до рівня технології та капіталовкладень; вплив середовища; вплив регулювання соціальної та економічної політики.

З метою оцінки конкуренції в галузях економіки М. Портер пропонує модель галузевої конкуренції або модель п'яти сил конкуренції. За допомогою цієї моделі аналізується внутрішньогалузеве середовище підприємства, а саме рівень конкуренції в галузі (внутрішньогалузева конкуренція), ринкова влада постачальників і споживачів (здатність впливати на ринкову ситуацію, диктувати свої умови тощо) та можливість появи нових підприємств-конкурентів або

підприємств, які пропонуватимуть товари-замінники.

На переконання Дж. Харрісона та Г. Керона, для оцінки конкурентоспроможності галузей економіки необхідно аналізувати вплив постачальників та споживачів; вплив товарів-замінників; міцність бар'єрів входу і рівень конкуренції; рівень і тип регулювання з боку держави; вплив соціально активних груп і відношення громадськості до галузі; швидкість технологічних нововведень; вплив профспілок; відношення фінансових організацій та посередників до галузі; темпи зростання; прибутковість; ефективність функціонування у період економічного спаду.

Однією з найвідоміших вітчизняних методик оцінки інвестиційної привабливості галузей економіки є методика, запропонована І. Бланком. Згідно з цією методикою оцінку та прогнозування інвестиційної привабливості галузей економіки здійснюють за допомогою розрахунку трьох синтетичних (агрегованих) показників, а саме: рівня прибутковості галузі (підгалузі), рівня перспективності розвитку галузі (підгалузі) та ступеня інвестиційних ризиків, що є притаманними певній галузі (підгалузі). Інтегральний показник інвестиційної привабливості розраховувався шляхом підсумовування добутків рангового значення кожного синтетичного показника на його значимість (у відсотках) при прийнятті інвестиційних рішень. Галузі промисловості України розділено на такі типи: пріоритетні, високої інвестиційної привабливості, досить високої інвестиційної привабливості, середньої і низької інвестиційної привабливості. Наведена методика може бути удосконалена шляхом урахування специфічних особливостей, властивих окремим галузям. Це пов'язано з доцільністю додаткового включення показників, які б могли бути використані як узагальнюючі критерії специфіки галузей при проведенні їхнього рейтингу.

Інші дослідники також пропонують різні критерії оцінки інвестиційної привабливості галузей